

מבשר טוב

ליל שבת

פרשת בא

תשמ"ז

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שייתי אותתי אלה בקרבו. ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתני במ ידעתם כי אני ה'.

והקשו המפרשים, דכיון דהשי"ת בעצמו אמר למשה "כי אני הכבדתי" וגו', וא"כ למה שלחו שוב להתרות את פרעה כיון שבין כך לאר יועילו הדיבורים וההתראות כי הרי השי"ת מכביד את ליבו. ובפרט לפמ"ד במדרש (פרשה י"ג, ג.) רבה פ"ז. וז"ל. מהו "הכבדתי" שעשה הקב"ה את ליבו ככבד הזה שהא מתבשלת שניה וארטסס נכנס בתוכה כך נעשה לבו של פרעה ככבד הזה ולא היה מקבל דבריו של הקב"ה, כי כי אני הכבדתי את ליבו וגו'. עכ"ל. והינו. דכידוע, דכבד הוא אבר הפולט שלא יכול לקלוט דם וכיו"ב וכן נעשה ליבו של פרעה. וא"כ הרי מובטח שלא יועילו ההתראות וההזהרות ולמה שלחו למשה.

עוד הקשו הקדמונים. למה באמת הכביד השי"ת כ"כ וחיזקו לבל ישלח את בני ישראל. והרי תמיד מועיל תשובה ואפילו לרשע גמור ולמה עיכב הקב"ה בעדו.

עוד אמה"כ. "למען שייתי וכו' ולמען תספר באזני בנך ובן בנך וידעתם כי אני ה'" וצ"ב. דאם בשביל להודיע כי אני ה' למה נצרך לניסים ומופתים גדולים ונוראים כאלה. והרי היה יכול להיות בעוד אפנים. ומשמע דבאותות ומופתים אלו יש הודעה מיוחדת כי אני ה'.

והנראה בזה. דהנה ברמב"ם הלכות תשובה 0 פ"ו ה"ג) וז"ל ואפשר שיחטא האדם חטא גדול או חטאים רבים עד שיתן הדין לפני דין האמת שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו ורשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בחטאו שיעשה. הוא שהקב"ה אמר על ידי ישעיהו וכו'. לפיכך כתובה בתורה "ואני אחזק את לב פרעה לפי שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל הגרים בארצו שנאמר "הבה נתחכמה לו". נתן הדין למנוע התשובה ממנו עד שנפרע ממנו. לפיכך חזק הקב"ה את לבו, ולמה היה שולח לו ביד משה ואומר שלח ועשה תשובה וכבר אמר לו הקב"ה אין אתה משלח שנאמר "ואתה ועבדיך ידעתי" וגו' ואולם בעבור זאת העמדתך". כד להודיע לבאי העולם שבזמן שמונע הקב"ה התשובה לחוטא אינו יכול לשוב אלא ימות ברשעו שעשה בתחילה ברצונו. עכ"ל. נמצא שיטתו ז"ל, דאין מניחין הרשעים שחטאו הרבה מדעתם ומרצונם לעשות תשובה. ומטעם זה הכבידו השי"ת ללב פרעה ולא הניחו לחזור.

ובספר "עקידה" חולק ע"ז בתוקף, דהוכיח מכ"מ בש"ס דאין דבר העומד בפני התשובה ואפילו רשע גמור תמיד מועיל, ורוצה השי"ת בתשובת הרשעים ולא במותם מן העוה"ז בלא תשובה ולא שיך כן כלל וכלל שימנעו מן האדם לעשיית התשובה שימות בחטאו.

אלא הענין שהכביד השי"ת את ליבו. לצד גודל חטאו ולפי עונשו עשה לו כן, שתעלה לו התשובה בקשיים רבים ולא יוכל כ"כ בקל לחזור בו. כי מחמת שחטאו כ"כ מרצונו ודעתו היה עונשו שלא יוכל כ"כ בקל לחזור בתשובה. אבל בודאי היה סיפק בידו להתגבר ולהתחזק וחזור בו. כי תמיד רוצה השי"ת בתשובת הרשעים.

ושיטת האברבנאל. דהטעם שהכביד וחזק השי"ת את לב פרעה. הוא. דמשום דפרעה היה רוצח את ישראל והנה כמו בגזילה אין מתקבל תשובתו עד שישב הגזילה. כן ג"כ ברוצח אין שייך כפרה עד

שיש ב הינו שימות הוא בעצמו. ומה"ט לא נתן השי"ת ביד פרעה שיעשה תשובה אלא מנע ממנו התשובה והכביד את ליבו. כי בחטא כזה של רציחה היה מוכרח למות כדי שיתכפר לו דהוי כמו גזילה דאם אינו משיב הכי הוא כטובל ושרץ בידו. אבל לעולם אין הקב"ה מונע משום אדם עשיית התשובה. ע"ש.

וצ"ע דאה"נ לא יכול להתכפר חטאו עד שימות וישיב את עצמו. אבל הנה לא מצינו עונשים גדולים יותר ממימתת ב"ד דאפילו רוצח שחייב מיתה ג"כ במיתתו מתכפר. וא"כ למה היה לפרעה העשר מכות ושאר כל העונשים והייסורים שהביא השי"ת על עצרים בעוון פרעה. ולמה לא היה מספיק מה שימות בלא המכות האלו.

ושיטת המהר"ל ושל"ה. בטעם הכבדת לב פרעה. כי הנה פרעה חלל השם בפרהסיא ואמר " מי ה' אשר אשמע בקולו" והיה כופר בעיקר וע"כ לפי שה' מחלל השם. היה צריך שיתקדש השי"ת על ידו מדה כנגד מדה על חטאו. ועי"ז היה מתכפר לו חטאו וע"כ תמיד הכביד השי"ת את ליבו והוסיף לתת בו מכות ואותות ומופתים שעל ידיהם נודע ונתגדל שמו יתברך בעולם כולו. וע"כ נתן בו השי"ת כח שיוכל להתקיים ולעמוד בכל העונשים עד אשר היה קריעת ים סוף שהיה קידוש שם שמים ברבים.

וכמ"ש הרה"ק בעל הקדושת לוי זצללה"ה מבאר די טשוב שמקנא בפרעה בגודל הקידוש שם שמים שנגרם על ידו שנקרע הים וראו כולם כח השי"ת וראתה שפחה על הים וכו'. וכן פרעה טבע בים ומת במקוה בתוך עשרה מישראל כ"ז היה מקנא בו.

תמצית הדברים שלכל השיטות נתחייב בפרעה מיתה או מצד רציחה או מצד חילול השם וכנ"ל. אמנם הקשינו דלמה היה המכות הרבות האלו דלא מצינו כאלו עונשים על שום חטא. והנראה לומר בזה. דהנה פרעה אמר (י. י"א). " לא כן לכו נא הגברים ועבדו את ה' כי אתה אתם מבקשים וגו'". והנה בדבר זה היה פרעה שונה מכל המריעים שעמדו על ישראל. שלא היה גוזר גזירות ושמדות והריגות רח"ל על ישראל. אלא היה רק לוחם בטף. שרצה הבנים לצער ועי"ז היה מצער מאד את ישראל ולא נגע בגברים רק הטף היה גוזר גזירות ושונות ומשונות כמו " כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" ובחז"ל. שפרעה היה רוחץ בדמם של ילדי ישראל. וכן אי' שהיה בונה בנין ומכניס ילדים קטנים בין הלבנים. וז"ש בהגש"פ ואת עמלינו אלו הבנים" כי עיקר ועיקרי גזירות פרעה היה על הבנים כנ"ל. וכן מובא בחז"ל שהי' בונה ארמונות ומכניס בבני' ילדי ישראל ר"ל.

והנה לבאר חטא פרעה. נקדים דברי הרמב"ם בפרק ג' מהל' תשובה (הל' י"ד). וז"ל. כ אחד ואחד מעשרים וארבעה אנשים לאו שמנינו אע"פ שהן מישראל אין להם חלק לעוה"ב. ויש עבירות קלות מאלו ואעפ"כ אמרו חכמים שהרגיל בהם אין להם חלק לעוה"ב וכדי הן להתרחק מהן ולהזהר בהן. ואלו הן. המכנה שם לחבירו, והקורא לחבירו בגינויו, והמלבין פני חבירו ברבים והמתכבד בקלון חבירו, והמבזה תלמידי חכמים, והמבזה רבותיו, והמבזה את המועדות, והמחלל את הקדשים, עכ"ל.

הנה חילק בין מכנה שם לחבירו וקורא לו בכינויו ומלבין פניו. לבין מבזה ת"ל ומבזה רבותיו. כי הוא ב' עוונות נפרדים.

והנה במלבין פני חבירו ברבים יש בזה מחלוקת גדולה בראשונים. ברבינו יונה ובארחות צדיקים כתבו שהוא מאביזריהו של ג' עבירות שייהרג ואל יעבור. וצריך למסור נפשו שלא להלבין פני חבירו כמו בג' עבירות, וברמב"ם וש"ע לא פסקו שצריך למסור נפשו עליהם.

ובמסכת סוטה דף י' : נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים. וכתבו התוס' וז"ל. ונראה האי דלא חשיב ליה בהדי ג' עבירות שאין עומדים בפני פיקוח נפש עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים משום דעבירת הלבנת פנים אינה מפורשת בתורה ולא נקט אלא עבירות מפורשות. עכ"ל.

ומשמע דס"ל כהמבת"ל יונה והארחות צדיקים דיהרג ואל יעבור על הלבנת פנים.

והנה ברבינו יונה הביא תוספתא (וכנראה שכן היה לפי גירסתו) . שעל הלבנת פנים אין לו חלק לעולם הבא. ויש בזה פלוגתא אם דווקא ברבים דברמב"ם בספר המצוות להגר"ה כ' דברבים . דייקא . אמנם מדקדקים מלשון התוספתא דאפי' לא ברבים ג"כ.

אך צריך להבין מדוע חמור כ"כ עון הלבנת פנים יותר משאר עבירות. דאפילו על רציחה אי' דהנסקלין והנחנקין יש להם חלק לעוה"ב כדאיתא בסנהדרין מיתתם מכפרת ועל עוון הלבנת פנים אין מועיל ואין לו חלק לעולם הבא. ולמאי רבתה כ"כ רעת חטא זה.

וכן נרא' להוכיח דעון הלבנת פנים חמור יותר דהנה א' בגמ' נח לאדם וכו' לעינן אם פיקוח נפש דוחה עון של לא תרצח שאסור לו להקוג חבירו ואפי' אם ייהרג. דאמרינן ליה מאי חזית דדמא דידך סמיך טפי, והנה מסברא זו דמאי חזית לא התרונוהו להרוג חבירו, אבל לא מציינו שמחמת כן חייב להורג עצמו בידיים, מה שאינו כן בעון הלבנת פנים. שצריך להאדם לקפוץ עצמו לתוך לתוך כבשן האש ובלבד שלא ילבין פני חבירו, ואפשר כשי' הכ"מ דאין עון צריחה נדחה מפני פק"נ ולא מטעם הסברא מאי חזית דדמך דידן וכו'.

וביאור הענין של ישראל בגזירות והריגות אלא עושה בילדיהם . ובזה היה מלבין פני ישראל. וזה הוא צער גדול יותר ויותר מן הריגה בפועל, וההוכחה ע"ז דהנה אי' בגמרא (נדרים דס"ד ב') מי שאין לו בנים חשובה כמת. ואם כן ק"ו הוא במי שיש לו בנים ויש לו מהם צער ועגמ"נ ויסורים וכו'. דבודאי הוא הרבה יותר ממיתה. וא"כ צער זה שציערם פרעה בבניהם הוא חטא גדול ורב יותר מרציחה שהורגו בלבד דהרי ציערם בצער יסורי הנפש שהם קשים יותר מיסורי הגוף.

ועוד נראה להוכיח . דהנה בגמרא דבכל אדם מתקנא חוץ מבניו ותלמידו והינו שמרב הנחת שרווה מהם והתענוג שיש לו מהתנהגותם משכיח לו לגמרי קנאתם . והנה קנאה כידוע היא 'שקולה כמו מאה מיתות. ורואים גודל הכח של הנחת מהבנים שמוריד כל הקנאה הזאת. וא"כ מדה כנגד מדה. גם כשיש ח"ו להיפך צער מן הבנים. שהוא חמור יותר ויותר ממיתה בפועל. ודוק.

וכן אי' בשם אאמו"ר זצוקללה"ה בסיביר שאמרו לו הנעשילניק הרוסי שבניו כבר לא ישארו ביהדותם ח"ו. נזדעזעו כולו ואמר שח"ו הבנים לא יקחו ממנו ויותר חמור ממנו עצמו.

ועל כן היה חטא פרעה גדול ורב כ"כ כנ"ל דמי שיש לו בנים וסובל מהם הוא הרבה יותר ממי שאין לו בנים כלל, כמו שמובן . דמי שאין לו רגל כלל. הוא היסורים שלו ומכאוביו הם מעט מזעיר ממני שיש לו רגל וסוגל ממנה יסורים . ועצה לזה ניתוח והסרת הרגל

ומעתה מובן מה שהגיע לפרעה כל המכות והעונשים יותר ממיתה בלבד שיש לכל רוצח, כי רוצח הורג בלבד. אבל פרעה עשה להם יסורים בנפשותם ע"י בתאכזרותו על בניהם שהיה לו הנאה מיוחדת לראות בצערם של ישראל שלקח מהם את בניהם ורוחץ בדמם . וכיוצא. וע"כ נענש כ"כ בא5ותות ובמופתים .

וגם מובן לפי"ז הענין של חמור עון הלבנת פנים כ"כ. דהם יסורים נוראים ורבים יותר מרציחה. וע"כ אין לו חלק לעוה"ב וצריך ע"ז להשליך עצמו לתוך כבשן האש .

ומס' כתובות דף ל"ג : אלמלי נגדוה לחנניה מישאל ועזרי' פלחו לצלמא, ובתוס' הקשו . וז"ל. תימה מנ"ל דהא אמרי' בהרוא5ה כשהוציאו את ר"ע אמר כל ימי היתי מצטער על פסוק זה אימתי יבא לידי אקיימנו בכל נפשך, אלמא משמע דברכל נפשך מיירי אפי' היו מיסרים את האדם ביסורין קשים דומיא דר"ע כשהיו מסרקין בשרו במסרק ברזל וכ"ש לנגודי . ואור"ת דאותו צלם לא היה עבודת כוכבים ממש אלא עשוי היה לכבוד המלך ואעפ"כ היה בו קידוש השם ולכך מסרו עצמם למיתה וכו'. עכ"ל. ע"ש.

ובשטמ"ק שם וז"ל. ובקונטרסין כתוב וז"ל. אלמלי נגדוהוי פי' ה"ר אליעזר דלא חייבה תורה אלא למסור עצמן למיתה כדכתיב בכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך אבל להחמיר עליהם יותר ממיתה לא היו חייבים ויפה פי', ומה שהקשה עליו ר"ת ז"ל מר"ע וחבריו וכו' נ"ל דלק"מ דהתם הכאה שיש בה קצבה דכיון שסרקו את בשרו ברור הוא שימות במיתה גמורה מהרה והיא הוי כמו נוטל את

נפשך אבל הא דקאמר רב אלמלי נגדוהו כו' פירושו כאה בלא מיתה קאמר כגון שהניחום שנה או שנתים וכו' ויכו אותם בכל יום וכו'. עכ"ל. ע"ש. הרי דס"ל שאין חיוב של יהרג ואל יעבור. בסבל ויסורים. כי הם חמורים וקשים יותר ממיתה עצמה.

ובנתיב דרכינו תתבאר לנו שיטת קדמון בתשובה והוא בספר בשמים ראש ששמ"ה דכתב דההורג את עצמו מחמת רב יסוריו אין בא דין מאבד עצמו לדעת. והוכיח דבריו ממ"ד בצדקה שכשיסרוהו מאד ה' מחויב להרג את עצמו. ומשמע דאין בזה איסור של מאבד עצמו לדעת.

ובתשובות חת"ס (חיו"צד' שו"א) ותשו' טוב טעם ודעת ושו"ת בית אפרים זעקו עי"ז חמס. דבודאי דהוא מאבד עצמו לדעת. כי אסור לאדם להרוג את עצמו מחמת יסורים. ומה שהביא ראיה מצדקה כתבו דא"ז ריא' כי הוא הי המורד במלכות וחייב מיתה וגם רצו לעבירו על דת וע"כ היה מחויב למסור נפשו אבל בל"ז אסור. ע"ש. ומ"מ שיטת הבש"ר שאין בזה איסור כנ"ל. ובהנ"ל א"ש כי יסורים הם קשים יותר ויותר מיתה בלבד. וכן כתב שאפילו על יסורי עניות אין איסור מאע"ל והוא כמ"ש דעני חשיב כמת והם גרועים ממיתה. ואין איסור לאדם לצאת ממצב שהוא גרוע ממיתה ורק בזמן שאי' וחשיב במדרגה יותר חשובה ממת ישנו איסור לאע"ל במצבו שהיא יותר טוב ולא לגרע המצב.

ובזה מתבאר גודל חטאו של פרעה שהיתה גזירתו על עמלינו אלו הבנים שהקללה בהם היא רבה ועצומה כנ"ל.

ובזה מבואר מ"ש בחידוש הרי"ם. דשבע ברכות שעושים אצל חתן ב' סעודות בכל יום ובכל סעוד' ז' ברכות נמצא בס"ה. צ"ח ברכות והוא כנגד צ"ח קללות בתורה. כי כשעושים שמחה ושבע ברכות לבנים. נהפכים כל הצ"ח קללות בעזי"ת לברכות ומשפיע השי"ת רב שפע של נחת ושמחה מן הבנים שהיא השמחה האמיתית. כמו שהצער הוא צער גדול. וכמשנ"ת. ומצינו בלשון התוכחה שעיקר העונשים והיסורים הם ע"י יסורי אבות שע"י הבנים ר"ל ואכלת בשר בניך וכו' וכו' יעש"ה ודוק

ומעתה נבא לביאור הכתוב " בא אל פרעה וכו' למען שתי אתתי אלה בקרבו וכו' ולמען תספר באזני בניך ובן בניך. ובספה"ק נועם אלימלך וז"ל. " ולמען תספר באזני בניך, היות כשהקב"ה ברחמיו עושה נס לישראל פעם אחת ונוקם להם מאויביהם. אז נתעוררו הרחמים ומועיל אפילו לעתיד בכל דור כשישראל צריכין להנקם מאיזה שונא העומד עליהם להכבידם בעול שררה או מלך, אז הקב"ה עוש' נקמ' בו כיון שכבר נתעוררו אותן הרחמים בענין כזה. " ולמען תספר כו' אשר התעללתי במצרים וכשתספרו זאת תעוררו אותם הרחמים וינקם לכם מאויביכם לבל יוכלו היצר לכם כלל והבן. עכלה"ק. ויהי אך רב שמחות בבתי בני" ויזכו לרוות נחת מהבנים בשמחות הרחבת הדעת והלב.

וע"כ אפשר בנתיב הדברים לישיב ענין הכבדת לב פרעה כדי שיהיה ריבוי אותות ומופתים ויסוד גזירות פרעה ה' הרי גזירות על עמלנו אלה הבנים וא"כ באותות ומופתים מונח יסוד השפע של הצלתם ומה שהי' יותר אותות ומופתים ישנה אופנים יותר של הצלה של עמלנו אלה הבנים וכן בזמנים שונים היו גזירות שונאי ישראל שהוא מרמז על היצה"ר וגם הסט"א לאבד את ילדי ישראל ולא כמו אצל גזירת המן שהי' בסתמא להרוג ולהשמיד אנשים נשים וטף וגזירות של פרעה וכעין אלו הם יותר חמורים כמו שנתבאר וכמו שמצינו באיוב שנתנה רשות לסטן לעשות יסורים רק עד בחינה רק נפשו שמר והוא נורא ואיום וע"כ הוצרכו לרבויות אותות ומופתים ניסים ונפלאות שיהי' כח בסטרא דקדושה ע"י סיפור הניסים להשפיע בכל הזמנים להנצל מגזירות כעין של פרעה כמו שנתבאר בעהי"ת והשי"ת יראנו נפלאות בזמנים ההם.

ויה"ר שיתגלו הרחמים והחסדים ונזכה מהרה לביאת גואלינו גוא"צ בב"א.